

JAAP SCHOLTEN

Zelda – avagy hogyan élünk

A buli nem volt különösebben jó. A plafon magas volt, a padló sárgásbarna, és az utolsó húsz ember úgy táncolt, mintha ettől függne az élete. Nem akarták, hogy véget érjen a party. Aki most hazaindul, az áruló. Egy rövidlábú fiú karateütésekkel és -rúgásokkal közeledett felém. Ügyet se vettem rá, attól nem kellett tartanom, hogy egy jól irányzott köríves rúgással belém rúgjon. A vöröshajú lánnyal táncoltam. Alig ismertem, de amikor a zene elhallgatott és a neonlámpákat felkapcsolták, együtt bicikliztünk bele a hajnali derengésbe.

Zeldának hívták. Egy vigasztalan diákszállóban lakott. Valami pincefélében állítottuk le a bicikliket, aztán a külső lépcsőn felmáztunk a negyedik emeletre. A nap már fenn volt. A közös nappaliban lepukkant, velúrral kárpitozott kanapék álltak, és két derékig érő szobanövény. A rendtelenséget és a konyhaszekrény vidámnak szánt színeit kivéve az egész egy kaszárnyához hasonlított. Tizenkét egyetemista lakott ott, akiket szerencsére nem láttam. Zelda háromszor hármasszobájának padlóján egy matrac feküdt. Valószínűleg részegek voltunk. De az éjszaka hátralévő részét elsősorban beszélgetéssel töltöttük. Nem tudott valami jól csókolózni. Nagyon szép és nagyon magas volt, büszke, egyenes tartással járt. Mongolos szemei voltak, szabályosan metszett arca, de ajkait mereven, elkéseredetten szorította össze. Gyűlölte szüleit, mindenekelőtt az anyját, és a falut, ahonnan jött. Unalmát lopással próbálta elűzni. Minél bonyolultabb volt a lopási művelet, annál jobban tetszett neki. Ruhákat dugott a próbafülkék tükre mögé, később értük ment, és a táskájába rejtette őket. Mindez idő alatt nem élt, hanem – ahogy mondta – csak volt. Foetus lemezeit hallgatta és egy jogakönyvet olvasott, és ez „nagyon sokat segített neki”. A falusi élet halálosan unalmas volt, és itt, a nagyvárosban sem volt sokkal jobb.

Elhatároztuk, hogy Berlinbe utazunk.

Egy benzinkútnál kezdődtek a bajok, körülbelül Holtent magasságában. Hideg volt, és fújt a szél, a szürkület ráereszkedett a tájra. Zelda lekicsinylően és arrogánsan méregette azt a kevéske autóst, és veszekedett a benzinkutasokkal. Vissza kellett tartanom, hogy fel ne borítsa az édességes polcokat. Jobb volt inkább nem bent menedéket keresni. Nem nagyon akart stoppolni. Szemből sütött az autósok iránt érzett mély gyűlölet. Tulajdonképpen ekkor kellett volna visszafordulnunk.

Most, évekkel később, azt kérdezem magamtól, hogy miért is mentem vele Berlinbe. Le akartam vele feküdni? Akkor meg minek kellett ennyit körülményeskedni? Azt reméltem, hogy kialakul köztünk valamiféle szövetség? Berlint akartam látni? Azt reméltem, hogy az ajkáról eltüntethetem a keserűséget? Vagy csak egy megmagyarázhatatlan fellángolás volt? Amire tisztán emlékszem, az az, hogy már a holteti benzinkútnál belém hasított a felismerés, hogy ez az utazás nem az, amit akartam, vagy még inkább, hogy egy olyan útitárs ül a nyakamon, akit – ha nem az a szelíd ember lennék, aki vagyok – néhány óra után legszívesebben megfojtanék. De – és ez voltaképp sokkal fontosabb kérdés – ő vajon miért jött el velem Berlinbe?

Az ég sötétlilára színeződött, és úgy negyedóránként tűnt fel a távolban egy-egy autó lámpája. Soha nem jutunk Holtentől messzebbre. Alig volt nálunk holland pénz (egyébként is kevés pénzünk volt), egy langyos kroggett még épp ki tudtunk fizetni. Már elég lötytyedt, ezen kívül műizű volt. Mondtam, hogy mosolyogjon, mert ha ilyen mogorva képet vág, soha nem kapunk fuvart. Az ESSO-kút világos, fehér fényeiben fekete ruhánkban úgy néztünk ki, mint két csontig fagyott drogos.

Az éjszaka közepén értünk Hengelóba, ahol megálltunk anyámnál. A következő nap hideg és szürke volt. Anyám próbált bennünket a központi fűtés közelében marasztalni, de nekünk mindenképpen mehetnünk volt. A világ fehér ködfátyolba burkolózott, és elválasztotta az embereket a tárgyaktól. Már előre fölöslegesnek tűnt minden tettünk. Nagyon sokáig álltunk a határ túloldalán, Németországban, egy parkolóban, amelyet körös-körül szántóföld határolt, messze minden várostól, egy autópálya-kereszteződés közelében. Kamionsofőrök bámultak le ránk vezetőfülkéjükből, hátha látnak valakit, akit meg lehetne dugni.

Éjszaka egy nagy Mercedesszel érkezünk Berlinbe, melyet egy kedves, hencegő sofőr vezetett. Olyan volt, mintha a város egy völgyben feküdné, és mi egy hegycsúcsra értünk volna fel. Fények ezrei csillogtak alattunk. Ez még akkoriban történt, amikor Berlin leginkább egy bolsevik tengerben fekvő szigethez hasonlított. Átvágtunk Kelet-Németországon, átléptünk egy stadionfényszórókkal megvilágított határátkelőt, melyet betonból készült tankcsapdák védtek, és ahol tükröt toltak az autók alá, hogy megnézzék, nem csimpaszkodik-e valamelyik nagybácsi vagy szomszéd a kardántengelybe.

Az éjszakát egy lakásfoglalók által használatba vett lakásban töltöttük, ezt Zelda szervezte. Egy félhosszú hajú fiú, aki semmiben sem hasonlított ahhoz, amilyennek az ember egy német punkot elképzel, nyitotta ki az illegálisan használt lakás ajtaját, és egykedvűen a vendégszobába vezetett bennünket. Hallgatagon ment

előttünk a magas folyosón, és minden egyes lépéséből megvetést hallottunk ki. Családomnak volt némi kapitalista beütése. Apai nagyapám buzgó antikommunista volt, és a Vörös Október Frakció halállistájának első számú jelöltjével vadászott. De ez a berlini figura ezt csak nem sejtí? Vagy az arcomra van írva? Túlságosan elpirultam? Az orrom túlságosan jobbra áll?

A lakás vendégszobájának ablakai egy széles, macskakövekkel borított, villamossínekkel felszabdalt utcára néztek. Az utca úgy nézett ki, mintha az orosz csapatok épp az imént vonultak volna át rajta, olyan volt, mint egy negyvenötben készült fekete-fehér fotó. Öt, szanaszét heverő matracot kivéve a szoba üres volt. Nem voltak függönyök. Szerencsénkre mi voltunk az egyedüli szállóvendégek. Kivettük hálósákjainkat a táskából, és kiterítettük a nyirkos matracokon. Aztán elmentünk egy olcsó étterembe megvacsorázni, melyet Amadeus Mozartnak vagy Johann Sebastiannak, vagy valami hasonlónak hívtak. Háromszögletű asztalok álltak benne, és csak vegetáriánus ételeket lehetett enni. Zeldának épp vegetáriánus korszaka volt. Parányi hátizsákjában magával hozta keményfedelű jógakönyvét. Miután bebújtunk hálósákunkba, az utcalámpák fénye mellett akart nekem belőle felolvasni. Egymás mellett fekvőtünk. Nem csókolóztunk, egymáshoz se értünk. Nem volt nehéz türtöztetnem magam. A jóga-szövegtől a vágy utolsó maradéka is elpárolgott.

A következő délelőtt egy modern művészeti kiállítást néztünk meg, egy impozáns, klasszicista stílusú, elhagyatott iskolaépületben. A legtöbb kép szeretet nélküli, utálatos mázsolmány volt, lazán kifeszített vásznon. Öngyűlölet sugárzott mindegyikről, és nem éppen ez hiányzott nekünk. Később átruccantunk Kelet-Berlinbe. A keleten tett első kirándulásunkkor mégis jó volt együtt lenni. Egy tanú jelenlétében kevésbé könnyű eltűnni a Gulág Szigetvilágban. A határátkelőnél szigorú és nyomasztó ellenőrzésen estünk át.

Sokáig álldogáltunk két széles út hatalmas kereszteződésénél. A sarkon egy katona posztolt, egyetlen járókelő sem ment át a piroson, pedig alig volt forgalom az úton. Az út fölött teljes szélességben vörös transzparenszek lógtak kifeszítve. Volt valami merev áttekinthetőség az életben, és ez torkon ragadott bennünket. A város bar-

naszéntól búzlótt, és rossz minőségű üzemanyagtól, melyet a Trabantokba és a többi játékautóba töltek.

Egy golyó ütötte lyukakkal teli épületnél talákoztunk egy fiúval, aki meghívott bennünket magához. Feleségével egy bérkaszárnnyában lakott egy garzonlakásban, és ezzel kiváltságos helyzetben volt. Néhány évvel volt idősebb tőlünk, és csak azért nősült meg, mert így könnyebben juthatott saját lakáshoz. Azt mondta, hogy a világon Kelet-Németországban a legmagasabb a válások aránya. A lakás belseje a hetvenes évekbeli, olcsó svéd pornófilmekre emlékeztetett, de valamivel még lehangolóbb változatban. Elvittek bennünket Berlin legmagasabb tornyába, ez olyan volt, mint Rotterdam legmagasabb tornya, az Euromast. Tetején egy üvegvendéglő lassan körbeforgott.

A többi napot Zeldával külön töltöttük. Egymástól különválva végtelen távolságokat tettünk meg Berlin utcáin. Minden éjszaka egymás mellett aludtunk. Néha beszámoltunk arról, hogy aznap mit láttunk vagy mit tapasztaltunk. Az egész egy házassághoz hasonlított két olyan ember közt, akik az évek során elengedték egymást. És ez nem volt kényelmetlen.

Az utolsó este egy a rohamrendőrség által körülzárt punkbarlangot látogattam meg Kreuzbergben, ahol egy Ramoneshez hasonló banda játszott. Úgy kellett magam beverekedni. Olyan gyorsan játszottak és olyan kevés szünetet hagytak a számok között, hogy azt hittem, tényleg ők azok. Az énekes ugyanolyan magas és langaléta volt, mint Joey Ramone. A tömeg esztétét veszítette. Gabba gabba hey.

Éjszaka verítékben úszva, a fal mellett lopóztam vissza a lakásfoglalók hajlékára. Egy shoarma-árusnál báránnyal rendeltem fokhagymaszósszal. Miközben a nyársról levagdosott húsdarabokra vártam, Zelda egyik levelét olvastam. A találkozásunk éjszakája és berlini utazásunk közt eltelt két hétben három levelet írt nekem. Írásban jobban ki tudta magát fejezni, mint szóban. Nem volt benne az, ami annyira irritált jelenlétében – határozottsága és németes fanatizmusa miatt. Szerettem leveleit: ... Holnap talán még élek, talán halott leszek (szellemi értelemben, de te ezt úgyis érted). Majd holnap folytatom az írást (ha még élek). Néha képes vagyok világosan átlátni a dolgokat. Ez minden bizonnyal a jóganak köszönhető,

amiben az a legfontosabb gondolat, hogy rá kell jönnöm, közhelyekben gondolkodom. Amikor erre rájövök, akkor az igaz fényt látom (nyugi, egy szektának sem vagyok még tagja). Igen, igen, az ember végül megjavulhat...

Állandóan erről beszélt: a közhelyekről. Megtiltotta magának, és „közhülyéknek” hívta őket. Hogy mi igaz, és mi nem, egész álló nap ezzel foglalkozott. És az energiával. Mindent az energia szemszögéből közelített meg. Elsőre ezért volt minden rendben köztünk: mert annyi energiám volt.

Reggelenként Zeldával joghurtot ettünk müzslivel egy lilára és zöldre mázolt teremben. Az éjszakákért és a reggelikért fizettünk egy szerény összeget, majd szó nélkül elengedtek bennünket. Hollandiába nagyon szerencsés volt a visszaút: mindjárt Berlin mellett felvették és egészen Utrechtig vittek bennünket. Az út hátralévő részét vonattal tettük meg. Elbúcsúztunk, aztán nem írtunk egymásnak, és nem beszéltünk többet.

Hetekkel később Jacknél, egy bulin hallottam, hogy Zelda nincs jól. Jack maharadzsaként trónolt magasított ágyán, onnan figyelte a partyt. Néha valaki felmászott a létrán, hogy beszélgesse vele. Mikor pohárral a kezemben felkúsztam hozzá, mint egy kis majom, hogy elbúcsúzzam, megkérdezte, láttam-e mostanában Zeldát. Elmesélte, hogy Zelda mély hullámvölgyben van, és kórházban fekszik. Hogy egyszerűen „nagyon rosszul érzi magát”.

Másnap, késő délután elbicikliztem a kórházba. Már sötétedett. A kórház a város szélén, egy új városrészben volt. Lifttel mentem fel, a harmadik emeletre, a pszichiátriai

osztályra. Az ügyeletes nővértől megkérdeztem, melyik szobában fekszik Zelda, és hogy beszélhetek-e vele. Oda-hívott egy idősebb nőt. Ő a folyosón át egy orvosi szobába vezetett. Azt feltételeztem, hogy e mellett van Zelda szobája. Egy vastag fotóművészeti folyóiratot vettem neki, mely tele volt csodaszép képekkel. Barna csomagolópapírba csomagolták, és madzaggal kötötték át. Jobb kezemben tartottam, egy tábla fehér csokoládéval együtt. A csokoládé jót tesz, ha az ember rosszul érzi magát.

A szobában volt egy irattárszerű szekrény. Középső iskolám igazgatóhelyettesének szobájára emlékeztetett, akinél akkor kellett jelentkezni, ha kizavartak óráról. A nő felém fordult, és megkért, hogy üljek le. Azt kérdezte, jó barátja vagyok-e Zeldának. Azt is megkérdezte, mikor láttam utoljára, hogy gyakran találkoztunk-e az utóbbi időben. Egy kicsit feszült volt, és anyáskodó. Az volt az érzésem, hogy valami nincs rendben; mi lehet annál rosszabb, mint hogy ilyen szigorúak azzal, aki meg akarja látogatni? A nő fel-alá járkált a szekrény előtt, miközben kérdezett. Kihúzott egy széket, leült, összekulcsolta kezét, és a hüvelykujját bámulta. Lassan felemelte fejét. Olyan volt, mint egy épp a levegőből lecsapni készülő madár. Éreztem, hogy remeg a lábam. A combom meg mintha fából lenne. Megpróbálta elkapni tekintetemet. Én az asztal szélére meredtem, majd bal kezemmel megtámasztottam az állam.

Ekkor mondta ki halkán, amit már úgyis tudtam:

– Zelda meghalt.

Szünet.

– Ma délután leugrott a tetőről.

Szabó Emese fordítása

Mulisch, Harry (1927, Haarlem) A mai holland irodalom kiemelkedő alakja. Az úgynevezett „nagy trió” egyik írója, a II. világháború utáni holland irodalom kiemelkedő egyénisége Gerard Reve-vel és Willem Frederik Hermansszal együtt. Mulisch szülei, Harry Kurt Victor Mulisch (egy osztrák I. világháborús veterán) és Alice Schwartz (egy német zsidó származású bankár lánya) Hollandiában telepedtek le, és itt született egyetlen gyermekük, Harry. A II. világháború, Hollandia német megszállása, családi háttere mély nyomot hagyott a kamasz Mulischban. Írói pályáját is végigkísérte a „jó”, a „rossz” és a „bűnösség” fogalmának keresése, mérlegelése, viszonylagossága. Legfontosabb művei: *Archibald Strohm*; *De aanslag* (A merénylet, Európa, Bp., 1986); *Siegfried* (Siegfried avagy fekete idill, Európa, Bp., 2002); *Het stenenbruidsbed* (A kő nászágy); *Ontdekking van de hemel* (A menny felfedezése, Cartaphilus, Bp., 2008) Több mint tíz irodalmi díjat, ill. kitüntetést kapott, jelölték irodalmi Nobel-díjra is, több művét megfilmesítették (*A merénylet* című művéből készült film Oscar-díjat kapott), több mint harminc nyelvre fordították.

Peeters, Hagar (1972, Amszterdam) számtalan költői fesztiválon szerepelt (Hollandián kívül Belgiumban, Suriname-ban, Indonéziában és Németországban), ahol versein kívül kiváló előadóképességével is feltűnt. Hollandiai kritikusai a mai fiatal költőgeneráció egyik legérdekesebb, legeredetibb költőegyéniségének tartják, számos irodalmi díjat nyert. 1999-ben debütált *Genoeg*

gedicht over de liefde vandaag (Ma már eleget költöttem a szerelemtől) című kötetével. 2003-ban jelent meg *Koffers zeelucht* (Koffernyi tengeri levegő) című kötete, amelyért a J. C. Bloem költészeti díjat kapta. Versírásból él.

Scholten, Jaap Frederik (1963, Enschede) dolgozott kiadókban, a reklámszakmában és a filmiparban. Jelenleg írással foglalkozik. Budapesten él. Három regénye és három novelláskötete jelent meg. *A Zelda – avagy hogyan élünk a Reisavonturen en bedevaartstochten* (Útikalandok és zarándokutak) című novelláskötetében jelent meg 2001-ben.

Wieringa, Tommy (1967, Goor) Gyermekkorának jelentős részét a Holland-Antillákon töltötte. Groningenben történelmet, Utrechtben újságírást tanult az egyetemen. Tanulmányai befejezése után a Holland Államvasutaknál volt pénztáros, majd piaci eladó. Íróként a 2005-ben megjelent *Joe Speedboot* (Motorcsónakos Joe) című regényével futott be, amiért 2006-ban elnyerte az F. Bordewijk-díjat. *Alles over Tristan* (Mindent Trisztánról) című könyvéért 2002-ben megkapta a Halewijn-díjat. Újságíróként többek között országos napilapoknak, mint a Volkskrantnak és az NRC-Handelsbladnak is dolgozik, de rendszeresen jelennek meg esszéi, cikkei más lapokban is, mint pl. Vrij Nederland, De Pers. Forgatókönyvíróként és hangjátékok szerzőjeként is ismert. Műveit több nyelvre lefordították. Magyarul az *Almok Theresáról* című novelláját olvashattuk, amely 2007-ben jelent meg a Bandini Kiadó gondozásában.